

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
FINANČNO OPISMENJEVANJE MLADIH

Ljubljana, april 2022

MAIDA BABAČA

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Maida Babača, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Finančno opismenjevanje mladih, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Markom Hočevarjem

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 FINANČNA PISMENOST	2
1.1 Opredelitev finančne pismenosti	2
1.2 Pomen in vpliv finančne pismenosti na finančne odločitve.....	3
1.3 Finančna nepismenost	4
2 FINANČNA PISMENOST MED MLADIMI	4
2.1 Opredelitev pojma mladi.....	4
2.2 Potrebe po finančnem opismenjevanju mladih.....	5
2.3 Finančno izobraževanje.....	5
3 RAZISKVE FINANČNE PISMENOSTI SLOVENCEV	6
3.1 Moje finance 2011	6
3.2 Mednarodna raziskava PISA 2012.....	7
3.3 Slovensko zavarovalno združenje 2013 in 2019	8
3.4 Olimpijski komite Slovenije 2014.....	8
3.5 Vem, da ne vem 2014 in 2015.....	9
4 FINANČNO OPISMENJEVANJE MLADIH.....	10
4.1 Vloga staršev	10
4.2 Vloga šole	11
4.3 Banka Slovenije – Projekt Generacija Euro	12
4.4 Združenje bank Slovenije – Projekt Evropski teden denarja	12
4.5 NLB – Projekt Osebni finančni nasvet	13
4.6 Slovensko zavarovalno združenje – Projekt Lajf je igra tveganja.....	14
4.7 Finančna uprava Republike Slovenije – Projekt davčnega opismenjevanja mladih	14
4.8 Ljubljanska borza – projekt Gremo na borzo	14
4.9 Finančna šola revije Moje finance – projekt Mladi in denar	15
SKLEP	15
LITERATURA IN VIRI	17

SEZNAM KRATIC

angl. – angleško

BS – Banka Slovenije

ECB – Evropska centralna banka

FURS – Finančna uprava Republike Slovenije

LIT – Lajf je igra tveganja

NLB – Nova ljubljanska banka

NPFI – Nacionalni program finančnega izobraževanja

OECD – (angl. Organisation for Economics Co-operation and Development); Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj

OFS – Osebno finančno svetovanje

PISA – (angl. Programme for International Student Assessment); Program mednarodne primerjave dosežkov učenk in učencev

SURS – Statistični urad Republike Slovenije

SZZ – Slovensko zavarovalno združenje

ZBS – Zavarovalno bančno združenje

UVOD

Finančna pismenost je pomemben sestavni del vsake racionalne finančne odločitve in hkrati predpogoj za doseganje lastne finančne blaginje. S porastom vse bolj kompleksnejših finančnih produktov in storitev narašča tudi potreba po finančni izobrazbi, hkrati pa tudi mednarodne in nacionalne raziskave kažejo na to, da je posebno pozornost treba nameniti prav mladini.

Osebne finance so sestavni del našega življenja, ki obravnavajo pridobivanje, porabo in upravljanje denarnih sredstev posameznika ali gospodinjstva, zato se je z njimi priporočljivo ukvarjati načrtno, sistematično, predvsem pa pravočasno, saj je vsak posameznik odgovoren za svoje finančno blagostanje. Osebne finance pomenijo usmeritev k načrtnemu upravljanju prihrankov in zajemajo vse, kar se nanaša na posameznikovo premoženje in kar nanj vpliva, na odločitve, ki jih sprejema in so stvar vsakega posameznika, njegovega značaja ter okolja, v katerem živi. Pomemben korak na poti k učinkovitemu upravljanju je predvsem pregled premoženja, obveznosti in načrtov, povezanih z upravljanjem osebnega premoženja (Groznik, 2001, str. 10).

Vsak posameznik, ki izbira prave finančne odločitve, se informira oziroma izobražuje na različnih finančnih področjih in o finančnih trendih, pozna osnove finančne zakonodaje ter učinkovito upravlja svoja finančna sredstva, je finančno pismena oseba. Finančna pismenost je torej nujno znanje in veščina ter predpogoj za uspešno in ustvarjalno osebno rast ter odgovorno delovanje v poklicnem in družbenem življenju (Trunk, Dermol & Širca, 2016, str. 7). Zato je pomembno, da se finančno opismenjevanje začne že v zgodnjih letih, saj so najzgodnejše izkušnje, povezane s področjem denarja, ključne pri razvoju otrokovega kasnejšega dojemanja in odnosa do denarja (Trunk, Dermol & Širca, 2016, str. 32).

Mednarodne in nacionalne raziskave o finančni pismenosti kažejo, da zlasti mladi niso dovolj finančno pismeni in finančno odporni, da bi učinkovito vsakodnevno obvladovali finančna tveganja. Imajo bistveno nižjo oceno finančne pismenosti in finančnega odnosa kot starejši, prav tako imajo nižje finančno znanje in manj preudarno finančno vedenje. To je še posebej zaskrbljujoče v času krize zaradi pandemije covida-19, ki bo verjetno povzročila znaten gospodarski in finančni pritisk na posameznike in preizkusila njihovo sposobnost ohranjanja finančnega blagostanja (Herman in partnerji, 2022).

Diplomsko delo je sestavljeno iz štirih delov. V prvem delu najprej obravnavamo pojem finančne pismenosti in njene definicije. Predstavimo pomen in vpliv finančne (ne)pismenosti na finančne odločitve. V drugem delu prikažemo potrebe po finančnem opismenjevanju in izobraževanju mladih v Sloveniji. V tretjem delu predstavimo rezultate in ugotovitve merjenja finančne pismenosti na podlagi opravljenih mednarodnih ter nacionalnih raziskav in v četrtem delu opišemo posebnosti slovenskega pristopa k finančnemu opismenjevanju oziroma raven ponudbe in pomoči pri finančnem izobraževanju mladih v Sloveniji.

1 FINANČNA PISMENOST

1.1 Opredelitev finančne pismenosti

Finančna pismenost je pomemben dejavnik pri sprejemanju finančnih odločitev, skrbi za svojo finančno blaginjo in tako lahko vpliva na vsa življenjska področja posameznika. Nezadostna raven znanja finančne pismenosti, zlasti med mlajšo generacijo, lahko ustvarja globalni problem.

Pojem finančna pismenost se pojavlja od 90. let prejšnjega stoletja, večji pomen je dobila po zlomu gospodarske, finančne in ekonomske krize, začete leta 2007 v Združenih državah Amerike in selitvi te po vsem svetu. Tudi trenutna kriza, ki jo je povzročil izbruh pandemije covid-19, že kaže gospodarske posledice na družbo kot celoto in na velik pomen finančne pismenosti, saj vsaka kriza vpliva med drugim tudi na porabnikovo finančno vedenje oziroma upravljanje osebnih financ.

Slovenijo vstop v članstvo Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (ang. Organization for Economic Co-operation and Development, v nadaljevanju OECD) zavezuje k finančnemu izobraževanju in opismenjevanju ter posledično k ozaveščanju svojih državljanov o finančni pismenosti. Atkinson in Messy (2012) finančno pismenost opredeljuje kot kombinacijo ozaveščenosti, znanja, veščin, vedenja in obnašanja, ki je potrebna za sprejemanje finančnih odločitev in doseganje finančne blaginje posameznika (Atkinson & Messy, 2012).

Program, ki poteka pod okriljem OECD, je Program mednarodne primerjave dosežkov učenk in učencev (angl. Programme for International Student Assessment, v nadaljevanju PISA), ki opredeljuje finančno pismenost kot posameznikovo poznavanje in razumevanje finančnih pojmov ter veščin, zajema pa tudi motivacijo in samozavest, da uporabi to poznavanje in razumevanje pri sprejemanju učinkovitih odločitev v različnih finančnih kontekstih, da izboljša finančno stanje posameznikov in družbe in da lahko sodeluje v ekonomskih odločitvah (Šterman Ivančič in drugi, 2013, str. 31). Z namenom sistematičnega in usklajenega prizadevanja za dvig finančne pismenosti Slovencev je leta 2010 nastal program, imenovan Nacionalni program finančnega izobraževanja (v nadaljevanju NPMFI), ki definira finančno pismenost kot »informiranost o financah in finančnih gibanjih ter kot sposobnost razumevanja oziroma poznavanja finančnih produktov, pojmov in tveganj« (Ministrstvo za finance, 2010, str. 14). Tuji avtorji Lusardi, Mitchell in Curto (2010) pa opredeljujejo finančno pismenost kot posameznikovo znanje o osnovnih finančnih pojmi, kot so: razumevanje obrestnih mer, razlike med nominalnimi in realnimi vrednostmi ter osnove diverzifikacije oz. razpršitve tveganj.

Kljub razlikam v opredelitvi finančne pismenosti so vidni nekateri skupni elementi. Lahko bi rekli, da se finančno pismeni posamezniki spoznajo na upravljanje lastnih finančnih sredstev, obrestne mere, bančništvo, kreditiranje, vlaganje v finančne instrumente in

zavarovanje, razumejo osnovna načela, ki jih je potrebno upoštevati pri upravljanju denarja in premoženja, ter uporabljajo svoje znanje pri sprejemanju finančnih odločitev.

1.2 Pomen in vpliv finančne pismenosti na finančne odločitve

Zaradi hitrih sprememb v globalno-gospodarskem okolju, sodobni informacijsko komunikacijski tehnologiji in v vse hitrejšem razvoju različnih finančnih storitev in produktov (Trunk, Dermol & Širca, 2016, str. 106) je finančna pismenost pomembna za posameznika v tolikšni meri, da lahko ta v različnih situacijah z znanjem, ki ga ima, s sposobnostjo razumevanja ter samozaupanja sprejema prave finančne odločitve (Trunk, Dermol & Širca, 2016, str. 20). Splošna finančna ozaveščenost pomaga ljudem, da se izognejo različnim finančnim goljufijam in so bolj pripravljeni upoštevati opozorila regulativnih organov. Prav tako tudi bolje in v skladu s svojimi potrebami izbirajo finančne storitve. Skladno z navedenim je manjša verjetnost, da bodo kupovali produkte, ki jih ne potrebujejo oziroma ne razumejo, in s čimer bi zašli v finančne težave (Trunk, Dermol & Širca, 2016, str. 9). Zato je pomembno, da se potrošniki zavedo potrebe po finančnem izobraževanju, hkrati pa je potrebno, da država omogoča programe finančnega izobraževanja, ki pomagajo uporabnikom pri ugotavljanju dejstev in razumevanju pozitivnih in negativnih odločitev ter tveganj, povezanih z različnimi finančnimi produkti (OECD, 2008).

Finančna pismenost družbe kot celote lahko pomembno vpliva tudi na stabilnost in učinkovitost finančnega sistema, posledično pa tudi na širše gospodarstvo. Gospodinjstva z gospodarnim vodenjem osebnih financ lahko vplivajo na zmanjšanje kreditnih tveganj bank in drugih finančnih institucij, ki ponujajo posojila za gospodinjstva. Z izboljšanim znanjem finančne pismenosti potrošniki izbirajo naložbene in druge finančne produkte bolj preudarno, kar pripomore k spodbujanju inovativnosti in zahtevam po boljši kakovosti in večji raznolikosti finančnih instrumentov, kar posledično vodi v bolj dinamični in učinkovit finančni sistem. Finančno pismena družba lahko vpliva na močno tržno disciplino pri ponudnikih finančnih storitev tako, da izvaja večji nadzor nad tveganji finančnih institucij in njihovo ponudbo produktov z večjo ozaveščenostjo med tveganjem in donosom. Močnejša tržna disciplina spodbuja bolj preudarno obvladovanje tveganj finančnih institucij in višjo raven ponudbe finančnih produktov (Widdowson & Hailwood, 2007, str. 40).

Naložbene odločitve, sprejete na osnovi dobre informiranosti ter visoke finančne pismenosti, lahko prinesejo produktivnejšo razporeditev sredstev skozi čas, ki bi odražala preudarnejši pristop k uravnoteženju tveganja in donosa. To bi obenem moralo prispevati k višji potencialni stopnji rasti ter potencialnemu zmanjšanju ciklične nestanovitnosti gospodarstva, poleg tega pa še dolgoročne koristi za finančno stabilnost (Widdowson & Hailwood, 2007, str. 40).

Poleg pomena za posameznike in finančni sistem ima finančna pismenost pomembne posledice tudi za širše gospodarstvo. Kot je bilo povedano, je dolgoročna potencialna stopnja

rasti gospodarstva odvisna od razporeditve virov znotraj gospodarstva. V enakih pogojih je ob višji stopnji donosa na vire, prilagojena tveganju, mogoče pričakovati višjo dolgoročno rast gospodarstva (Widdowson & Hailwood, 2007, str. 41).

Finančna pismenost lahko vpliva na razporeditev virov znotraj gospodarstva. Finančno pismeni vlagatelji se bodo bolj verjetno odločali za preudaren pristop k naložbeni strategiji in bodo bolj pozorni na tveganja v zvezi z alternativnimi naložbenimi možnostmi ter kompromise v razmerju med tveganji in donosom. Finančno pismeni vlagatelji so lahko tako v boljši poziciji za maksimiziranje stopnje donosa na naložbe, prilagojenih tveganju. In vse to bo verjetno povzročilo prerazporeditev sredstev, ki so glede na tveganje najproduktivnejša, kar bo vodilo v dolgoročnejšo stopnjo gospodarske rasti in potencialno v zmanjšanje tveganja za ciklično nestanovitnost gospodarstva (Widdowson & Hailwood, 2007, str. 41).

1.3 Finančna nepismenost

Zadnjih nekaj let so razvite države in države v razvoju vedno bolj zaskrbljene zaradi stopnje finančne pismenosti svojih državljanov. Razlogi za to so krčenje javnih in zasebnih podpornih sistemov, spreminjanje demografskih profilov, kot je na primer staranje prebivalstva, in hiter razvoj finančnih trgov. Zaskrbljenost se je še povečala s finančno krizo in s spoznanjem, da je pomankanje finančne pismenosti eden izmed dejavnikov, ki prispevajo k slabim finančnim odločitvam posameznikov, in da imajo lahko te odločitve hude negativne posledice (Šterman Ivančič in drugi, 2013, str. 21).

Raziskave in ankete o finančni pismenosti, izvedene v državah članicah OECD, kažejo, da potrošniki niso dovolj finančno pismeni in se ne zavedajo nujnosti finančne izobrazbe (Simčič, 2016). Finančna nepismenost se predvsem kaže skozi različne elemente finančne nestabilnosti, kot so prezadolženost, nezadostni prihranki, slabo načrtovanje za prihodnost ter neustrezne naložbene prakse (Trunk, Dermol & Širca, 2016, str. 8).

Finančno nepismenost lahko torej opredelimo kot pomanjkljivo znanje s področja načrtovanja in ciljnega vodenja osebnih financ z vidika posameznika, ki ne obvladuje oziroma nima osnovnih znanj o upravljanju svojega premoženja. Najpogostejši vzroki za finančno nepismenost so predvsem neustrezna vzgoja, odsotnost finančnih vsebin v šolskih programih, potrošniška naravnost, relativno nizek življenjski standard, zadolženost in zapletenost razumevanja različnih sodobnih finančnih produktov in storitev (Kiyosaki, 2011).

2 FINANČNA PISMENOST MED MLADIMI

2.1 Opredelitev pojma mladi

V družbi ni splošno ustrezno utemeljene definicije mladina, ki danes predstavlja pomembno vlogo v družbenem razvoju. Pojem mladi opredeljuje Zakon o javnem interesu v mladinskem

sektorju, kot mladostnike in mlade odrasle osebe obeh spolov, stare od 15. do dopolnjenega 29. leta (ZJIMS Ur. l. RS št. 42/10, 21/18 – ZNOrg), katerih je bilo po podatkih Statističnega urada RS v začetku leta 2020 v Sloveniji skupaj 310.000 (SURS, 2022).

Mladoletnik, ki dopolni petnajst let, pridobi omejeno oziroma delno poslovno sposobnost, kar pomeni, da lahko že sam sklepa pravne posle s predhodno odobritvijo staršev, z dopolnjenim osemnajstim letom pa mladostnik postane polnoletna oseba, kar pomeni, da lahko samostojno sklepa pravne posle in s tem pridobi ustrezne pravice ter dolžnosti, Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR, Ur. l. RS št. 69/04).

2.2 Potrebe po finančnem opismenjevanju mladih

V današnjem svetu gospodarske negotovosti in naraščajočega vpliva socialnih omrežij in drugih medijev na najmlajše potrošnike je finančna pismenost mladih postala pomembnejša kot kdaj koli prej. Številne mednarodne in nacionalne raziskave so pokazale, da je stopnja finančne pismenosti med mladimi tako v svetu kot tudi v Sloveniji slaba, kar pomeni, da mladi niso preveč učinkoviti pri ravnanju z denarjem oziroma glede na skromno znanje o upravljanju denarja težko zasledujejo svoje tako kratkoročne kot dolgoročne individualne cilje. Zato je finančno opismenjevanje mladih na dolgi rok ena od prioritet k izboljšanju finančne pismenosti in posledično eden od stebrov našega družbeno odgovornega ravnanja.

Gospodarsko in družbeno okolje, v katerem posamezniki sprejemajo finančne odločitve, se v zadnjih letih vedno hitreje spreminja. Odgovornosti za finančne odločitve in varnost v prihodnosti se z države in delodajalcev prenašajo na posameznika, ki posledično prevzema tudi tveganja, povezana z odločitvami. Obseg informacij, ki jih morajo posamezniki sprejeti in ovrednotiti, pa je vedno večji (Ministrstvo za finance, 2010). Tako so potrebe po finančnem izobraževanju in zavedanju med mladimi kot med preostalim prebivalstvom vedno bolj izrazitejše, saj je le finančno pismen posameznik sposoben razumeti in sprejeti pravilne finančne odločitve s področja upravljanja osebnih financ in tako uspešno upravlja ter posledično manj ogroža svoje osebne finance in svojo prihodnost lastne finančne blaginje.

2.3 Finančno izobraževanje

Leta 2003 je OECD začel daljnosežen finančnoizobraževalni projekt, katerega cilj je bil zagotovitev načinov za izboljšanje standardov finančne izobraženosti in pismenosti skozi razvoj skupnih načel finančne pismenosti (Šterman Ivančič in drugi, 2013, str. 22). Finančno izobraževanje je opredelila kot proces, s katerim uporabniki finančnih storitev izboljšujejo svoje razumevanje finančnih produktov, pojmov in tveganj ter na podlagi informacij, navodil in objektivnih nasvetov razvijajo sposobnosti in zaupanje za krepitev ozaveščenosti o finančnih tveganjih in priložnostih, sprejemajo odločitve na podlagi dobre obveščenosti, so seznanjeni, kje poiskati pomoč, ter sprejemajo druge učinkovite ukrepe za izboljšanje svoje blaginje (Ministrstvo za finance, 2005). V sporočilu Evropske komisije o enotnem trgu za

Evropo 21. stoletja je bilo finančno izobraževanje razglašeno za bistveno sestavino njenih prizadevanj za zagotavljanje neposrednih koristi enotnega trga evropskim državljanom, zlasti s krepitvijo možnosti državljanov, da ne samo primerjajo cene, da bi dobili najboljše finančne storitve v svoji državi članici ali čez mejo, ampak tudi da razumejo nekatere bistvene osnove osebnih financ (Trunk, Dermol & Širca, 2016, str. 29).

Pomen finančnega izobraževanja sicer narašča, vendar pa bo finančno ozaveščanje prebivalstva uspešno šele takrat, ko bodo vsi spoznali, da so finančno premalo pismeni in da tovrstno znanje prinaša koristi tudi njim samim. Brez finančne ozaveščenosti pravzaprav ni verjetno, da bodo posamezniki dovzetni na finančno izobraževanje (Trunk, Dermol & Širca, 2016, str. 8).

3 RAZISKVE FINANČNE PISMENOSTI SLOVENCEV

Raziskave in ankete, ki so bile izvedene v zadnjem desetletju na temo finančne pismenosti, kažejo predvsem na to, da je stopnja finančne pismenosti mladih v državah članicah OECD, med njimi tudi Slovenija, na nizki ravni, kar pomeni, da potrošniki niso dovolj finančno pismeni in se ne zavedajo nujnosti finančne izobrazbe (Simčič, 2016). Pri pripravi NPMI iz leta 2010 je Medresorska delovna skupina zapisala, da temeljite raziskave, opravljene pred letom 2010, namenjene zgolj finančni pismenosti na državni ravni, v Republiki Sloveniji še ni bilo. Koncept »finančna sposobnost posameznika« je dobil pomen šele v zadnjih nekaj letih zaradi gospodarskih in demografskih sprememb (Ministrstvo za finance, 2010, str.6).

V Sloveniji je bilo v preteklosti opravljenih nekaj raziskav in anket na temo finančne pismenosti, ki jih bomo v nadaljevanju predstavili in s tem ugotovili finančno pismenost med prebivalci Slovenije in njenimi mladimi.

3.1 Moje finance 2011

Prva večja anketa, v kateri so preverjali stopnjo finančne pismenosti Slovencev, je bila izvedena konec leta 2010 pri reviji Moje finance v sodelovanju s tržnoraziskovalnim podjetjem Ipsos. Vprašanja so sestavili na podlagi nekaterih dotodanjih mednarodnih raziskav, hkrati pa so vprašalnik nadgradili in dodali nekaj konkretnih vprašanj, ki se nanašajo na slovenski trg in potrošnike. Spletna anketa je bila sestavljena iz 21 finančnih vprašanj, na katere je odgovorilo 508 anketirancev, starih od 18 do 65 let, vzorec je bil reprezentativen po spolu, starosti in regiji (Mijahlović, 2011). Vprašanja, ki so se nanašala na osnovno poznavanje naložb, zavarovanj, vrednosti denarja in podobno, so bila zastavljena v obliki testa, kar pomeni, da so končne odgovore po ustrezni lestvici ocenili podobno kot v šoli, z ocenami od ena do pet (Mijahlović, 2011).

Rezultati raziskave so pokazali, da je povprečno znanje Slovencev slabo in zadostuje le za oceno zadostno (2). Ne zadostno oz. zadostno oceno je prejelo kar 72 % anketirancev, medtem ko jih je le 5 % prejelo prav dobro oziroma odlično. Ugotovitve ankete kažejo, da so največ finančnega znanja pokazali prebivalci osrednje Slovenije, osebe z višjo formalno

izobrazbo, osebe stare med 30 in 55 leti, v primerjavi med spoloma so prevladovali moški pred ženskami, medtem ko so mladi, stari med 18 in 29 leti, pokazali najslabše rezultate (50 % anketiranih je prejelo nezadostno oceno) (Mijahlović, 2011).

3.2 Mednarodna raziskava PISA 2012

Na področju ugotavljanja finančne pismenosti slovenskih mladostnikov je bilo opravljenih malo raziskav. Prva mednarodna študija, ki je omogočila tudi preverjanje finančne pismenosti za mlade s tega področja, je bila pod okriljem OECD leta 2012 izvedena raziskava PISA, v kateri so pri takratnih 15-letnikih poleg bralne, matematične in naravoslovne pismenosti preverjali tudi znanje finančne pismenosti (Štraus, Šterman Ivančič & Štigl, 2013).

PISA 2012 je prva velika mednarodna raziskava, ki ocenjuje finančno pismenost mladostnikov. Pri merjenju znanja in veščin upošteva finančno pismenost v vsej svoji širini. Ne meri le tega, kar se v šolah uči, temveč tudi pripravljenost mladih ljudi na življenje zunaj okvira obveznega šolanja in še posebno njihovo sposobnost, da uporabijo znanje in veščine (Šterman Ivančič in drugi, 2013, str. 24–25). PISA je dolgoročen mednarodni projekt primerjanja znanja in veščin učenk ter učencev v državah članicah OECD in državah partnericah, ki se od leta 2000 izvaja v triletnih ciklih (Šterman Ivančič in drugi, 2013, str. 13).

Ocena finančne pismenosti PISA 2012 je bila izvedena v 18 državah in gospodarstvih, v 13 državah in gospodarstvih OECD (Avstralija, Flamska skupnost Belgije, Češka, Estonija, Francija, Izrael, Italija, Nova Zelandija, Poljska, Slovaška, Slovenija, Španija in ZDA) ter 5 partnerskih državah in gospodarstvih (Kolumbija, Hrvaška, Latvija, Ruska federacija in Šanghaj-Kitajska) (PISA, 2014, str. 31). V Sloveniji so v raziskavi PISA 2012, ki jo je vodil Pedagoški inštitut, sodelovale vse gimnazije in srednje šole oz. 327 srednješolskih izobraževalnih programov, ob tem pa še 24 osnovnih šol in ena ustanova za izobraževanje odraslih. Med 18 delovnimi zvezki v raziskavi PISA 2012 so 4 zvezki vsebovali 40 različno razporejenih nalog iz finančne pismenosti. Skupaj je v preverjanju sodelovalo 1312 slovenskih 15-letnikov (Pedagoški inštitut, 2014, str. 1).

Slovenski 15-letniki so pri finančni pismenosti v povprečju dosegli 485 točk, kar je nižje od povprečja držav OECD, ki je 500 točk, najvišje dosežke so dosegli 15-letniki v Šanghaju-Kitajska (603 točke), slovenski 15-letniki od vseh 18 sodelujočih držav so med 9. in 14. mestom. Povprečni dosežek slovenskih 15-letnikov pri reševanju problemsko zasnovanih nalog se med 44 sodelujočimi državami nahaja od 28. do 31. mesta in je tudi pod povprečjem 28 držav članic OECD. Razlik med spoloma v dosežkih finančne pismenosti v večini držav, razen v Italiji, kjer so uspešnejši učenci, ni bilo in kar 90 odstotkov slovenskih 15-letnikov je odgovorilo, da že imajo bančni račun, kar je najvišji odstotek med 18 državami, medtem ko je povprečje 13 držav OECD le 58 odstotkov. Kot najpomembnejši vir denarja udeležencem predstavljajo denarna darila, v primeru želje po nakupu nečesa, kar si močno

želijo, pa nimajo denarja, je kar 23 % slovenskih 15-letnikov odgovorilo, da bi si raje sposodili denar od družinskega člana kot varčevali. Takšnih je v Sloveniji 57 odstotkov vseh vprašanih in je tudi najnižji med vprašanimi državami (Pedagoški inštitut, 2014).

Rezultati takratne raziskave so pokazali, da večina mladih pozna le osnovne finančne veščine in da nimajo dovolj znanja za sprejemanje pravih finančnih odločitev ter finančnega načrtovanja za svojo prihodnost. Kar pomeni, da je izboljšanje finančne pismenosti z namenom povečanja finančne ozaveščenosti predvsem pri mladih tako v Sloveniji kot drugod po svetu nujno potrebna.

3.3 Slovensko zavarovalno združenje 2013 in 2019

Slovensko zavarovalno združenje (v nadaljevanju SZZ) je prek spleta v obliki e-vprašalnika konec leta, novembra 2013 v okviru Odbora za osveščanje potrošnikov in komuniciranje z javnostmi (Moretti & Ropar, 2013) ter marca 2019 v sodelovanju z raziskovalno hišo Valicon izvedlo raziskavi o finančni in zavarovalniški pismenosti Slovencev s poudarkom na zavarovalniški pismenosti. V prvi anketi je leta 2013 sodelovalo 906 anketirancev v starosti do 50 let, medtem ko je v drugi anketi, leta 2019 sodelovalo 1.019 Slovencev v starosti med 18 do 75 leti (Slovensko zavarovalno združenje, 2019).

Po podatkih raziskave iz leta 2019 je indeks finančne pismenosti med Slovenci znašal 14,5 na lestvici od 0 do 21. Rezultati analize kažejo tudi, da so starejši precej bolj kritični do svojega finančnega znanja kot mlajši anketiranci. Najbolj finančno pismeni so starejši, v starostni skupini med 65 in 75 leti, medtem ko je nižji indeks finančne pismenosti dosegla skupina v starosti med 25 in 34 leti, kar pomeni, da najmanj pozorno spremlja svoje finančno stanje (Slovensko zavarovalno združenje, 2019).

Odgovori glede finančnega načrtovanja so pokazali, da ima pregled nad stroški in prihodki kar 86 % vprašanih, največ v starostni skupini 65–75 let, kjer je takšnih kar 91 %. Na drugi strani je delež vprašanih, ki si redno zapisuje vse stroške, precej nižji, takšnih je 38 %. Dobra tretjina anketiranih varčuje in denar hrani doma, največ v starostni skupini od 18 do 24 let, kjer je delež 68 %. V sklade, delnice in depozite, pa največ (21 %) vlagajo stari med 45 in 65 leti (Slovensko zavarovalno združenje, 2019).

3.4 Olimpijski komite Slovenije 2014

Novembra 2014 sta Olimpijski komite Slovenije in ekipa Play Smart izvedla prvo raziskavo o stopnji finančne pismenosti slovenskih vrhunskih športnikov. V raziskavi je sodelovalo 135 vrhunskih športnikov starih 20 ali več let. Povprečna ocena, ki so jo dobili, je zadostno. Največ, 45,2 odstotka, jih je sicer dobilo oceno dobro, kar 23,7 odstotka pa oceno nezadostno. Nihče izmed sodelujočih ni pravilno odgovoril na vsa postavljena vprašanja (Časnik Finance, časopisno založništvo d.o.o., 2019).

Vprašanja so bila razdeljena na tri sklope. V prvem delu so ugotavljali poznavanje osnovnih in naprednih finančnih produktov (delnice, posojila) in dokumentov (plačilna lista), sledila so vprašanja, ki so povezana z osnovnimi in naprednimi finančnimi operacijami (obrestno obrestni račun) in razpršitvami tveganj. Vprašanja zadnjega sklopa pa so se nanašala na nepremičnine v povezavi z naložbenimi tveganji. Izidi so neposredno primerljivi z že izvedenimi raziskavami. Največ znanja so slovenski športniki pokazali pri vprašanjih s področja računanja in matematike, najmanj pa pri vprašanjih, ki zadevajo razpršitev tveganja. Pri vprašanju, vezanem na temo nepremičnin, je samo tretjina športnikov vedela, da ni pravilno vseh prihrankov namenjati za naložbe v nepremičnine (Trunk, Dermol, & Trunk Širca, 2016, str. 93).

Rezultati raziskave kažejo na pomembnost finančnega izobraževanja mladih slovenskih športnikov, saj s pridobljenim znanjem o pravilnem upravljanju svojih osebnih financ razvijejo ustrezen odnos do lastnega premoženja in posledično težje zaidejo v finančne težave (v najslabšem primeru soočanje z bankrotom) tako med kot tudi po končani športni karieri (Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez, 2015, str. 14).

3.5 Vem, da ne vem 2014 in 2015

V sklopu projekta Vem, da ne vem so v podjetju Vezovišek & partnerji v letih 2014 in 2015 izvedli lastno raziskavo o finančni pismenosti Slovencev. K sodelovanju v anketi so povabili prejemnike e-novic in slovenske uporabnike socialnega omrežja Facebook, stare med 25 in 60 leti.

Z raziskavo o finančni pismenosti so novembra leta 2014 preverjali raven splošne finančne pismenosti Slovencev. V raziskavi je sodelovalo 3.618 anketirancev. Povprečna ocena na lestvici od 1 do 10 je znašala 6, kar pomeni oceno zadostno. Rezultati raziskave kažejo, da je 34 % Slovencev nezmožnih upravljanja lastnega denarja; samo 23 % jih razume osnove financ, ne spoznajo se na varčevanja in zavarovanja; 29 % Slovencev površinsko pozna finančne strukture, neznane pa so ji pravne pasti in le 14 % Slovencev ima družinske finance deloma pod nadzorom. Avtorji raziskave ugotavljajo, da je več kot tretjina anketirancev izkazovala zelo pomanjkljivo znanje, le vsak sedmi je pravilno odgovoril na vsa zastavljena vprašanja (Trunk, Dermol & Širca, 2016, str. 94–95).

Raziskava, ki so jo ponovno opravili naslednje leto, 2015, pa je bila izvedena s štirimi spletnimi anketami po temeljnih tematskih sklopih – družinski proračun, zaščita, naložbe in varčevanje. V raziskavi je sodelovalo 25.911 anketirancev, od tega je bilo reprezentativnih 2.219 odgovorov. Kot reprezentativne odgovore so upoštevali le tiste, ki so se identificirali z oddajo veljavnega e-naslova (Turk, 2016, str. 48).

Ugotovitve opravljene raziskave kažejo, da je povprečna ocena na lestvici od 1 do 10 6 oziroma ocena zadostno. Na podlagi rezultatov vidimo, da sta le 2 % Slovencev sposobna samostojnega upravljanja družinskega proračuna; samo 4 % poznajo pomen zaščite in štiri

stebre socialne varnosti; 3 % poznajo osnove naložb in samo 6 % osnove varčevanja (Trunk, Dermol & Širca, 2016, str. 95).

Splošna ugotovitev obeh raziskav nakazuje na pomanjkljivo finančno znanje Slovencev s poudarkom na slabem poznavanju družinskega proračuna in osebnih financ.

4 FINANČNO OPISMENJEVANJE MLADIH

Današnja mladina odrašča v kompleksnem okolju, v katerem so nenehno obkroženi z različnimi marketinškimi sporočili in oglasi ter že od malih nog predstavljajo potencialne potrošnike. V primerjavi s prejšnjimi generacijami je današnja mladina veliko bolj finančno aktivna, saj imajo dostop do finančnih storitev že od zgodnje mladosti in tako že zelo zgodaj začnejo sprejemati finančne odločitve, med drugim tudi o porabi svojih sredstev. Otroci se z upravljanjem denarja največkrat učijo s posnemanjem svojih staršev in tako prevzemajo njihove finančne navade. »V vsaki družini so sicer mogoče izjeme, vendar je dokazano, da se otroci učijo z opazovanjem,« (Černe, 2009, str. 93). Zato je izjemno pomembno, da so tudi starši finančno pismeni, saj so tako otroci v »varnih rokah« in bodo ob osamosvojitvi manj verjetno imeli resne finančne težave.

Na osnovi nekaterih izvedenih raziskav izkušnje kažejo, da veliko staršev ni dovolj finančno pismenih, da bi svojim otrokom lahko zagotovili kakovostno finančno izobrazbo, saj večina staršev v času formalnega izobraževanja ni imela možnosti pridobiti ustrezne izobrazbe o osebnih financah. Zato je izredno pomembno, da država pristopi k poučevanju na področju finančne pismenosti v okviru osnovnega formalnega izobraževanja s ciljem razvijanja odgovornega odnosa otrok do učinkovitega ravnanja z denarjem.

4.1 Vloga staršev

Vsak starš si želi, da bi njegov otrok razvil dobre navade pri samostojnem upravljanju denarja in da bi bil, ko odraste, finančno neodvisna oseba. Zato je vloga odraslih pri finančnem opismenjevanju mladih ključna in tako je uvajanje otrok v svet financ eden od pomembnejših korakov vzgoje otrok in hkrati temelj za razvoj odgovorne in finančno samostojne osebe. Glede na to, da so starši otroku v prvih letih življenja najpomembnejši vzorniki pri ravnanju z denarjem, je pomembno, da tudi sami predhodno poskrbijo za svojo finančno pismenost in so jim hkrati zgled z lastnim odnosom do denarja. Podobno meni tudi Lusardi (2008), ki navaja, da se spoznavanje finančnih konceptov, sprejemanje prvih odločitev, povezane s finančnimi storitvami in produkti ter spodbujanje odgovornega ravnanja z denarjem primarno prične v družini.

Otrokov prvi stik z denarjem so denarna darila in žepnina. Žepnina je določen znesek denarja, ki ga otrok prejema redno, vsak mesec, za kritje svojih potreb. Najprimernejši čas za začetek prejemanja žepnine je, ko otrok zna brati, šteti in računati (Bankarna, 2011). Otroku potrebuje žepnino zato, da se nauči odgovorno razpolagati z denarjem kot s svojim

rednim tedenskim ali mesečnim prihodkom, s sredstvi samostojno gospodari ter v primeru napačnih finančnih odločitev nosi odgovornost sam (Arndt, 1999).

Poleg žepnine in štipendije je današnji mladini po 15. letu starosti lahko dodaten vir zaslužka tudi začasno ali občasno delo prek študentskega servisa, nekaterim zaslužen dohodek pomeni žepnino, drugi pa si z zasluženim denarjem plačajo življenjske stroške in stroške študija. Prednosti dela prek študentskega servisa so delovne izkušnje in priložnost pridobivanja lekcij z upravljanjem lastnih finančnih sredstev, ki so pomembne za samo pripravo na samostojno življenjsko pot posameznika. Nadzorovanje lastnih izdatkov in pametno plemenitenje prihodkov se kaže v večji diverzifikaciji finančnega premoženja, v večji stopnji varčevanja in manjših stopnjah dolga.

4.2 Vloga šole

Finančno izobraževanje mladostnikov v šolah in drugje ni nekaj novega, saj je finančna pismenost vedno bolj nujna življenjska veščina in že Priporočilo OECD iz leta 2005 priporoča, naj se »finančno izobraževanje začne v šoli. Ljudje bi se morali izobraziti o finančnih problemih tako zgodaj, kolikor je mogoče« (Šterman Ivančič in drugi, 2013, str. 23).

Leta 2009 je bila s Sklepom Vlade RS ustanovljena Medresorska delovna skupina, ki je v letu 2010 pripravila Nacionalni program finančnega izobraževanja. Izhodišča za pripravo NPMI je bila Resolucija o nacionalnem programu varstva potrošnikov in Priporočila o načelih in dobrih praksah za finančno izobraževanje in ozaveščanje, ki jih je RS sprejela v pristopnem procesu k OECD in so bila usklajena tudi s smernicami Evropske komisije (Ministrstvo za finance, 2010, str. 6). V priporočilih za finančno izobraževanje in ozaveščanje je Svet OECD zapisal načela in dobre prakse za finančno izobraževanje in ozaveščanje, v katerih med drugim opozarja na nujnost zagotavljanja ustreznega izobraževanja posameznikov čim bolj zgodaj v njihovem življenju, tudi v šolskih učnih načrtih (Ministrstvo za finance, 2010, str. 35).

Finančno izobraževanje je v slovenskem izobraževalnem sistemu vključeno v nekatere učne predmete. S posameznimi finančnimi pojmi se učenci seznanjajo pri posameznih predmetih v osnovni in srednji šoli. Vsebine o finančnem izobraževanju so v EU v okviru obveznih osnovnošolskih vsebin vključene v predmet gospodinjstvo (angl. Home Economics), ki se izvaja v 5. in 6. razredu. V okviru modula Ekonomika gospodinjstva se učenci seznanijo s temeljnimi finančnimi vsebinami, kot so oblike denarja (kovanci, bankovci, knjižni denar), funkcije denarja (menjalni posrednik, hranilec vrednosti, plačilno sredstvo), načini plačila (gotovinsko plačilo, obročno odplačevanje, plačilo z odlogom), gospodinjsko računovodstvo (prihodki, odhodki, družinski proračun), otroci in denar (žepnina) ter varčevanje (delnice, vzajemni skladi, depozit) (Ministrstvo za šolstvo in šport, 2011, str. 7).

V Sloveniji so v osnovnošolski program poleg omenjenega predmeta finančne vsebine vključene tudi pri drugih predmetih, kot so družba, državljanska vzgoja in etika, tehnika in tehnologija, zgodovina in matematika, vendar ima z vidika finančnega izobraževanja trenutno v osnovni šoli še vedno najpomembnejšo vlogo predmet gospodinjstvo (Ministrstvo za finance, 2010, str. 35). V srednjih šolah je finančno izobraževanje vključeno v programih ekonomski tehnik, v splošnih in ekonomskih gimnazijah. V splošnih gimnazijah je predmet ekonomija izbirni in ga dijaki lahko izberejo kot izbirni maturitetni predmet, mnogo več vsebin s področja finančne pismenosti pa je v ekonomskih gimnazijah. Ekonomske pojme dijaki splošnih in strokovnih gimnazij spoznavajo tudi pri predmetih sociologija, zgodovina in geografija, dijaki strokovnih gimnazij pa pri predmetih ekonomija in podjetništvo (Ministrstvo za finance, 2010, str. 29).

Začetek finančnega izobraževanja v okviru osnovnošolskega sistema mnogi strokovnjaki štejejo za imperativ današnjega časa. To pomeni, da bi bilo v šolski kurikulum potrebno uvesti programe finančnega opismenjevanja. Finančno izobraževanje bi moralo vsebovati finančne vsebine, ki bi učencem pomagale pridobiti znanje za razumevanje ustreznih veščin, povezanih z vsebino denarja, kredita, proračuna, finančnega načrtovanja in drugih finančnih vsebin povezanih z osebnimi financami, katere jim bodo v pomoč pri vsakdanjem razumevanju in racionalnem upravljanju osebnih financ.

4.3 Banka Slovenije – Projekt Generacija Euro

Izobraževalne dejavnosti za izboljšanje stopnje finančne pismenosti v Sloveniji že vrsto let izvaja Banka Slovenije (v nadaljevanju BS), ki organizira programe finančnega opismenjevanja, ki zajemajo zelo širok spekter izobraževanja s poudarkom na mladih. Od leta 2017 organizira izobraževalne dneve Banke Slovenije, namenjene predvsem šolajočim učencem, dijakom in študentom. Zadnjih 10 let pa pod okriljem Evropske centralne banke (v nadaljevanju ECB) skupaj z 11 drugimi državami evrskega območja organizirajo tekmovanja Generacija Euro, ki so namenjena predvsem dijakom višjih letnikov srednjih šol, starim med 16 in 19 leti. Jeseni vsako leto se ekipe prijavijo na spletni kviz, ki poteka v dveh krogih. V drugem krogu morajo tekmovalci izdelati analizo napovedi obrestnih mer ECB, najboljše ekipe pa nato svoje analize predstavijo pred komisijo BS (Ministrstvo za finance, 2019, str. 8). Zmagovalci tekmovanja za nagrado obišejo in spoznajo delovanje Evropske centralne banke v Frankfurtu ter se srečajo tudi z njenim aktualnim predsednikom. Poleg številnih dejavnosti, s katerimi BS javnost seznanja z delovanjem in ekonomskimi oziroma finančnimi temami, se Banka Slovenije na področju finančnega opismenjevanja povezuje tako s tujimi kot tudi z domačimi ustanovami, ki vsaka na svojem področju skrbi za finančno izobraževanje.

4.4 Združenje bank Slovenije – Projekt Evropski teden denarja

V okviru Združenja bank Slovenije (v nadaljevanju ZBS) se skozi vse leto izvajajo različne vrste izobraževalnih aktivnosti finančnega opismenjevanja za osnovne in srednje šole. V

šolah od leta 2018 vsako leto poteka Evropski denarni kviz z namenom dviga finančne pismenosti mladine. Cilj spodbujanja udeležbe na Evropskem denarnem kvizu je zlasti želja po ozaveščanju mladih, da je osnova za upravljanje osebnih financ in sprejemanje finančnih odločitev dobro poznavanje finančnih pojmov in varnosti poslovanja. Zanimanje za kviz je čedalje večje, tekmovanja pa se udeležuje vedno večje število učencev starih od 13 do 15 let (Strgar, 2021).

Na spletnih straneh ZBS so na voljo tudi interaktivni moduli vaj v obliki kviza za utrjevanje in razumevanje splošnega finančnega znanja, ki je pomembno ne le za izvrševanje bančnih transakcij, ampak tudi širše. Vsebine so pripravljene v sodelovanju z Evropsko bančno federacijo in nacionalnimi bančnimi združenji več kot 30 držav v okviru Evropskega tedna denarja, ki poteka vsako leto v zadnjem tednu marca in je namenjen finančnemu opismenjevanju mladih z namenom dviga ravni finančne izobraženosti učencev in dijakov (Zadravec, Capriolo, Žibart & Markič Simoneti, 2018).

Mladi so se zato med pripravami na kviz naučili, kako povečati varnost poslovanja, kako ravnati z denarjem in kako ga zaščititi, pa tudi kako razpoznati lažne ponudbe na spletu in biti previden na socialnih omrežjih. V razmerah, ko se finančni produkti in načini poslovanja zelo hitro spreminjajo ter so pogojeni z digitalizacijo družbe na vseh področjih, je tako za mlade kot tudi za vse druge generacije nujno razumevanje osnovnih finančnih pojmov in dobra usposobljenost za varno in ustrezno upravljanje financ. Zato se jim zdi razveseljivo, da zavedanje in zavzetost za poznavanje financ pri mladih in njihovih mentorjih rasteta, kar po njihovem dokazuje tudi to, da so udeleženci kviza na vprašanja odgovarjali s kar 80-odstotno uspešnostjo.

4.5 NLB – Projekt Osebni finančni nasvet

Nova ljubljanska banka (v nadaljevanju NLB) je aprila 2010 oblikovala novo finančno storitev NLB Finančni nasvet, ki je presegla dotedanje klasične načine sodelovanja s strankami z namenom izobraževanja in ozaveščanja komitentov o urejenih osebnih financah.

Dejavnosti, ki potekajo v okviru projekta (Trunk, Dermol & Širca, 2016):

- storitve Osebnega finančnega svetovanja (v nadaljevanju OFS), ki vključujejo brezplačno osebno svetovanje,
- brošure, revije ter finančni priročniki, ki na zanimiv, jasen in poljuden način predstavijo vsebine s področja osebnih družinskih financ,
- razvoj spletnega mesta www.financni-nasvet.nlb.si, ki ponuja osnovne informacije in interaktivno svetovanje o urejenih osebnih financah, kvize in finančne simulatorje, s katerimi je mogoč vpogled v obstoječe, priporočljivo ali zeleno finančno stanje,
- modul Moja finančna slika, ki obsega storitve v spletni banki NLB Klik

OFS so v NLB razvili z namenom, da se kot največja slovenska finančna institucija družbeno odgovorno in proaktivno pridružijo mednarodni iniciativi za sistematično dvigovanje

finančne zavesti, znanja in odgovorno upravljanje osebnih financ (Trunk, Dermol & Širca, 2016). Cilj projekta je strokovna pomoč pri upravljanju posameznikovih osebnih financ in dvigu ravni finančnega znanja ter izboljšane finančne pismenosti v Sloveniji.

4.6 Slovensko zavarovalno združenje – Projekt Lajf je igra tveganja

Slovensko zavarovalno združenje je v letu 2021 prvič pripravilo projekt finančnega opismenjevanja Lajf je igra tveganja (v nadaljevanju LIT), namenjen mladim, ki prek različnih socialnih omrežij ponuja brezplačne izobraževalne vsebine s področja financ in zavarovalništva ter spoznavanja kariernih in zaposlitvenih priložnosti v zavarovalništvu (STAkrog, 2021). Dijaki zaključnih letnikov srednjih šol in študenti, stari od 18 do 25 let, svoja znanja s področja finančne in zavarovalniške pismenosti preizkušajo na tako imenovanem LIT hekatonu, kjer rešujejo različne izzive, ki vključujejo naloge s področja tveganja iz vsakdanjega življenja ali prihodnosti, kot so zdravje, mobilnost, zaposlovanje v zavarovalništvu ter zavarovanja in mladi (Slovensko zavarovalno združenje, 2021). Cilj projekta LIT je zaradi nizke finančne pismenosti mladim na zabaven način prispevati k njihovi večji finančni in zavarovalni pismenosti ter k hitrejšemu doseganju finančne neodvisnosti in spoznavanju kariernih priložnosti v zavarovalništvu (O-STA, 2021).

4.7 Finančna uprava Republike Slovenije – Projekt davčnega opismenjevanja mladih

Finančna uprava Republike Slovenije (v nadaljevanju FURS) ob podpori Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, Zavoda RS za šolstvo in Urada Vlade RS že od leta 2014 v sklopu Projekta davčnega opismenjevanja mladih organizira in izvaja delavnice za učence, dijake in študente z namenom krepite davčne kulture s poudarkom na izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov ter krepite družbenega zavedanja o pomenu izpolnjevanja davčnih obveznosti kot družbene vrednote (Finančna uprava Republike Slovenije, 2017). Na delavnicah se mladi informirajo o davkih, davčnih obveznostih, družbenem pomenu plačevanja davkov ter sposobnosti razumevanja oziroma poznavanja davčnih pojmov in tveganj. V obdobju od leta 2014 do konca leta 2020 se je predavanj v okviru Davčnega opismenjevanja mladih udeležilo že več kot 26.000 mladih vseh starosti (Ministrstvo za finance, 2010, str. 39). Cilj projekta je torej ozaveščanje mladine o pomenu davkov v vsakdanjem življenju, etike in integritete, pomena aktivnega in odgovornega državljanstva ter o družbenih posledicah neizpolnjevanja davčnih obveznosti (Finančna uprava Republike Slovenije, 2017).

4.8 Ljubljanska borza – projekt Gremo na borzo

Ljubljanska borza je leta 2017 prvič predstavila projekt Gremo na borzo v okviru svetovnega tedna izobraževanja o financah, namenjenega finančnemu izobraževanju mladih. Vsako leto izvajajo predavanja predstavniki Ljubljanske borze in predstavniki finančnih ustanov, predstavljene vsebine pa zajemajo: področje delovanja borze, delovanje infrastrukture trga

kapitala, slovenski kapitalski trg in izdajatelji, postopek trgovanja z vrednostnimi papirji, možnost varčevanja za starost, vlaganje v pokojninske sklade in investicijske sklade ter druge možnosti varčevanja in vlaganja v vrednostne papirje (Ministrstvo za finance, 2021).

Na borzi se zavedajo pomembnosti finančne pismenosti družbe, ki jo je potrebno naslavljati in negovati že v zgodnji mladosti – pri osnovnošolskih otrocih. Za lažje razumevanje mehanizmov kapitalskega trga, osvajanja logike borznega trgovanja in terminologije iz sveta financ, so na borzi razvili namizno igro Borza Slovenija, s katero na interaktiven in zabaven način, otroci spoznajo osnove kapitalskega trga. Igra zelo uspešno posnema dogodke realnega borznega trgovanja in kot taka predstavlja odlično didaktično orodje pri izobraževanju otrok o investiranju v vrednostne papirje in finančni pismenosti širše (Ljubljanska borza, d.o.o., brez datuma).

4.9 Finančna šola revije Moje finance – projekt Mladi in denar

V okviru slovenske revije Moje finance že od leta 2014 poteka projekt finančnega opismenjevanja mladih Mladi in denar, ki v sodelovanju z neodvisnimi strokovnjaki in učitelji v šolah organizira krožke finančnega opismenjevanja za višje razrede osnovnih šol ter vse letnike srednjih šol. Trenutno je v projekt vključeno 200 osnovnih in srednjih šol, 250 učiteljev in do sedaj se je izobraževalo že 5000 učencev. Ker so starši najboljši učitelji svojih otrok, so v letu 2021 k sodelovanju finančnega opismenjevanja povabili tudi starše, ki s pridobljenim znanjem lahko tako prevzamejo dejavnejšo vlogo pri usmerjanju finančnega vedenja svojih otrok (Časnik finance, časopisno založništvo d.o.o., brez datuma a).

V sklopu projekta se učenci seznanijo z osnovnimi znanji s področja osebnih financ in finančnega poslovanja, kot so samostojno upravljanje denarja, varčevanje in zavarovanje, spremljanje osebne porabe, kako in kdaj vlagati na borzo, poučijo se o kriptovalutah ter kako poskrbeti za varno finančno prihodnost (Časnik finance, časopisno založništvo d.o.o., brez datuma b). Cilj projekta je, da so ob koncu izobraževanja učenci in dijaki finančno bolj pismeni ter s tem bolj samozavestni pri sprejemanju ustreznih finančnih odločitev ter kakovostno izobraziti učitelje, ki bodo pridobljeno znanje s področja upravljanja osebnega premoženja kakovostno prenašali na učence (Časnik finance, časopisno založništvo d.o.o., brez datuma b).

SKLEP

Družba pri nas in v svetu se trenutno nahaja v eni izmed največjih preizkušenj, ki smo ji priča v moderni zgodovini 21. stoletja, to je pandemiji. Trenutne negotove ekonomske napovedi, med njimi naraščajoča brezposelnost in s tem vse težje finančne okoliščine, močno vplivajo tudi na finančne odločitve posameznika, zato je finančna pismenost v današnjem času ključnega pomena.

Diplomska naloga je sestavljena iz štirih poglavij. V prvem poglavju smo s pomočjo različne literature opredelili različne definicije posameznih avtorjev s področja finančne pismenosti. Čeprav ne obstaja splošno sprejeta definicija finančne pismenosti, jo lahko opredelimo kot preplet finančnega znanja, spretnosti, sposobnosti in samozavesti pri sprejemanju finančnih odločitev z namenom doseganja finančnega blagostanja posameznika. Pravilne finančne odločitve, ki zahtevajo osnovna finančna znanja in veščine posameznika, postajajo vse bolj pomembne zlasti v času globalizacije, hitro razvijajočih sprememb in trendov na finančnih trgih ter vse bolj kompleksnega in dinamičnega finančnega sistema. Prav tako tudi prave, donosne naložbene odločitve vlagateljev lahko prispevajo k potencialni rasti gospodarstva, medtem ko zadolževanje, nerazumevanje in neinformiranost državljanov o finančnih storitvah, ki jih ponujajo finančni trgi, vodijo v nestabilnost in upočasnitev celotnega finančnega sistema in gospodarskega razvoja. Nastanek finančnih težav posameznika je posledica finančne nepismenosti, za katere je najpogosteje značilno pomanjkanje finančnega znanja in finančnega vedenja ter prepričanja posameznikov, da so finančno dobro podučeni in da imajo pod nadzorom svoje osebne finance.

V drugem poglavju smo ugotovili, da zaradi gospodarske negotovosti, demografskih sprememb, krčenja javnih in zasebnih podpornih sistemov, hitrega razvoja posameznih finančnih trgov in naraščajočega vpliva socialnih omrežij ter drugih medijev na potrošnike postaja finančna pismenost in potreba po finančnem izobraževanju tako odraslih kot tudi mladih vse bolj pomembna. Pomen finančnega izobraževanja narašča, saj postajajo vse bolj zahtevne in zapletene finančne potrebe posameznikov, ki si lahko s finančnim znanjem s področja financ, pokojninskih sistemov in davkov izboljšajo razumevanje finančnih produktov ter storitev in tako bolje izkoriščajo priložnosti, ki jih ponuja trg, hkrati so večji učinkovitega vodenja osebnih financ ter sposobni oceniti različne vrste tveganj, ki so povezani z različnimi možnostmi prihrankov in vlog. Skratka, cilj projekta finančnega izobraževanja, ki ga je OECD začel leta 2003, je povečati ozaveščenost in raven finančne pismenosti prebivalstva z namenom pomagati ljudem razviti boljše razumevanje osnovnih finančnih konceptov.

V tretjem poglavju predstavimo raziskave s področja finančne pismenosti Slovencev, ki so jih opravila različna podjetja, v obdobju od 2011 do 2019. Izsledki raziskav so pokazali, da je stopnja finančne pismenosti na nizki ravni oziroma da je povprečna ocena finančnega znanja slaba. Najslabše rezultate opravljenih anket pa so pokazali mladi, stari od 18 do 29 let. Tudi mednarodna raziskava PISA 2012 je pokazala, da je stopnja finančne pismenosti med mladimi zaskrblijujoča, saj je povprečni dosežek slovenskih petnajstletnikov pod povprečjem držav OECD, kar pomeni, da niso sposobni sprejemati pravih finančnih odločitev in načrtov za svojo prihodnost.

V zadnjem poglavju pa smo predstavili vlogo staršev in drugih institucij, ki vplivajo na dvig finančne pismenosti mladih. Spoznali smo, da imajo osrednjo vlogo pri finančnem opismenjevanju otrok starši, ki so odgovorni za pravilno finančno vzgojo in kako pomembno je, da otrok prejema žepnino, ki je namenjena učenju odgovornega ravnanja z denarjem. V

nadaljevanju diplomske naloge smo proučili vpliv šole na finančno izobraževanje otrok tako v osnovnih kot tudi v srednjih šolah ter predstavili predmete, ki v kurikulumu vključujejo osnovne finančne pojme. Ugotovili smo, da šole še vedno nimajo v svojih učnih načrtih osebnih in družinskih financ, kar pomeni, da se mladina v šolah še vedno premalo uči o ravnanju z denarjem oziroma obvladovanju osebnih financ. Z namenom dviga in zavedanja pomena finančne pismenosti so k finančnemu opismenjevanju mladih dejavno pristopile številne tako državne kot tudi druge institucije, ki v sklopu svojih finančnih projektov uspešno izobražujejo in usposablajo mlade na področju finančne pismenosti, zavarovalništva in davčnega opismenjevanja z namenom spodbujanja varčevalnih navad in odgovornega odnosa do osebnih financ.

Kljub velikemu številu projektov in pobud, namenjenih k doprinosu večje finančni pismenosti, je težnja po formalnem finančnem izobraževanju o osebnih financah v šolah še vedno nujno potrebna, saj se lahko le tako učencem s pridobljenim finančnim znanjem omogoči optimalno raven finančne pismenosti ter odgovornega ravnanja z osebnimi financami.

LITERATURA IN VIRI

1. Arndt, K. (1999). *Denar ne pade sam z neba : kako naučimo otroke ravnati z denarjem*. Ljubljana: Kres.
2. Atkinson, A. & Messy, F.-A. (2012). *Measuring financial literacy: Results of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) pilot study*. Pridobljeno 25 oktobra 2021 iz <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5k9csfs90fr4-en.pdf?expires=1647001750&id=id&accname=guest&checksum=8D05492B95CB8061C21AFCF235BA1539>
3. Časnik finance, časopisno založništvo d.o.o. (2019, 28. junij). Vrhunski šport, osebni bankroti in dvojna kariera. Pridobljeno 26. novembra 2021 iz <https://pro.finance.si/E-STAVE/8949030/Vrhunski-sport-osebni-bankroti-in-dvojna-kariera>
4. Časnik finance, časopisno založništvo d.o.o. (brez datuma a). *Finančna šola*. Pridobljeno 22. novembra 2021 iz <https://www.financna-sola.si/>
5. Časnik finance, časopisno založništvo d.o.o. (brez datuma b). *O krožku*. Pridobljeno 22. novembra 2022 iz <https://mojefinance.finance.si/mladi/oprojektu>
6. Černe, M. (2009). *Avtocesta življenja*. Ljubljana : MC.
7. Finančna uprava Republike Slovenije. (2017, september). *Davčno opismenjevanje mladih – Projekt finančne uprave republike Slovenije..* Pridobljeno 20. novembra 2021 iz https://www.fu.gov.si/o_financni_upravi/davcno_opismenjevanje_mladih/
8. Groznik, P. (2001). Kaj so osebne finance? V D. Benedek (ur.), *Vodnik za upravljanje osebnega premoženja*, (str. 9-20). Ljubljana: Časnik Finance
9. Herman in partnerji. (2021, 25. december). *3 triki, kako ravnati z denarjem in obvladovati finančna tveganja*. Pridobljeno 16. novembra 2021 iz <https://www.student.si/izpostavljeno/novice-partnerjev/3-triki-kako-ravnati-z-denarjem-in-obvladovati-financna-tveganja/>

10. Kiyosaki, R. (2011). *Povečajte svoj finančni IQ : pametneje razpolagajte z denarjem*. Varaždin: "Katarina Zrinski".
11. Ljubljanska borza, d.o.o. (brez datuma). *O projektu finančna pismenost*. Pridobljeno 20. januarja 2022 iz <https://financnapismenost.eu/#oprojektu>
12. Lusardi, A. (2008). *Increasing the effectiveness of financial education in the workplace*. Pridobljeno 7. februarja 2021 iz https://www.researchgate.net/publication/45133622_Increasing_the_effectiveness_of_financial_education_in_the_workplace/link/54e215de0cf2edaea090cb04/download
13. Lusardi, A., Mitchell, O. & Curto, V. (2010, 28. januar). *Financial literacy among the young: Evidence and implications for consumer policy*. Pridobljeno 15. januarja 2022 iz <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/43224/1/630563187.pdf>
14. Mijahlović, S. (2011, 19. januar). *Alarm! Finančna pismenost Slovencev: zd(2)*. Pridobljeno 17. novembra 2021 iz <https://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Financna-pismenost-Slovencev-zd%282%29>
15. Ministrstvo za finance. (2005, 23. junij). *Priporočilo o načelih in dobrih praksah za finančno izobraževanje in ozaveščanje*. Pridobljeno 24. septembra 2021 iz <https://www.gov.si>: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MF/Financni-sistem/DOKUMENTI/Financno-izobrazevanje/01_-_OECD_NACELA_osnovna_SLO.pdf
16. Ministrstvo za finance. (2010). *Nacionalni program finančnega izobraževanja*. Pridobljeno 3. oktobra 2021 iz <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MF/Financni-sistem/DOKUMENTI/Financno-izobrazevanje/NPFI.pdf>
17. Ministrstvo za šolstvo in šport. (2011). *Učni načrt - gospodinjstvo; Program osnovna šola*. Pridobljeno 25. januarja 2022 iz https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_gospodinjstvo.pdf
18. Ministrstvo za finance. (2019, 13. marec). *Poročilo o izvedenih dejavnostih pri uresničevanju ciljev Nacionalnega programa finančnega izobraževanja za koledarsko leto 2018 – predlog za obravnavo*. Pridobljeno 20. novembra 2021 iz [http://84.39.218.201/MANDAT18/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/a2ecd4106fc69993c12583c100298d61/\\$FILE/VG1-NPFI2018.pdf](http://84.39.218.201/MANDAT18/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/a2ecd4106fc69993c12583c100298d61/$FILE/VG1-NPFI2018.pdf)
19. Ministrstvo za finance. (2021, 17. marec). *Poročilo o izvedenih dejavnostih pri uresničevanju ciljev Nacionalnega programa finančnega izobraževanja za koledarski leti 2019 in 2020 – predlog za obravnavo*. Pridobljeno 21. novembra 2021 iz [http://84.39.218.201/MANDAT20/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/32757915d9c61670c12586a1002bc31c/\\$FILE/VG1NPFI_2_P.pdf](http://84.39.218.201/MANDAT20/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/32757915d9c61670c12586a1002bc31c/$FILE/VG1NPFI_2_P.pdf)
20. Moretti, M. & Ropar, I. (2013, 10. december). *Stanje finančne pismenosti - poudarek na zavarovalniški pismenosti v Sloveniji*. Pridobljeno 25. novembra 2021 iz

- <https://www.zav-zdruzenje.si/wp-content/uploads/2017/11/Predstavitev-rezultatov-raziskave-Stanje-finan%C4%8Dne-pismenostipoudarek-na-zavarovalni%C5%A1ki-pismenosti-v-Sloveniji.pdf>
21. NLB d.d. (2011, 2. september). Vaš otrok - mali mojster pri ravnanju z denarjem. *NLB Bankarna*.
  22. O-STA. (2021, 3. avgust). *Stopnja finančne pismenosti mladih v Sloveniji zaskrbljujoče nizka*. Pridobljeno 20. novembra 2021 iz <https://o-sta.si/29766/stopnja-financne-pismenosti-mladih-v-sloveniji-zaskrbljujoce-nizka>
  23. Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez. (2015, januar). *Okrogla miza o tem, kako ravnati s težko prigaranim denarjem*. Pridobljeno 26. novembra 2021 iz <http://stara.olympic.si/fileadmin/dokumenti/medijsko/olimpijski-krogi/OLIMPIJSKI%20KROGI%20st-01%20A4%202015%20Web.pdf>
  24. Organization for Economic Co-operation and Development – OECD. (2008, marec). *Priporočilo o dobrih praksah za finančno izobraževanje*. Pridobljeno 20. oktobra iz https://www.gov.si/assets/ministrstva/MF/Financni-sistem/DOKUMENTI/Financno-izobrazevanje/04_-_OECD_PRAKSE_zasebne_pokojnine_SLO.pdf
  25. Pedagoški inštitut. (2014). *Rezultati preverjanja finančne pismenosti in reševanja problemsko zasnovanih nalog v okviru mednarodne raziskave PISA 2012*. Pridobljeno 24. novembra 2021 iz <https://www.pei.si/wp-content/uploads/2018/12/izjava-za-medije.pdf>
  26. PISA. (2014). *PISA 2012 Results: Students and Money Financial Literacy Skills for the 21st CENTURY Volume VI*. Pridobljeno 24. oktobra 2021 iz <https://www.oecd.org/pisa/> <https://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-volume-vi.pdf>
  27. Simčič, I. (2016). *Finančna pismenost in finančno izobraževanje*; Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno 17. oktobra 2021 iz <https://www.zrss.si/> <https://www.zrss.si/kupm2016/wp-content/uploads/irena-s-kupm-2016-brdo-17-11-2016.pdf>
  28. Slovensko zavarovalno združenje. (2019, april). *Finančna pismenost odraslih v Sloveniji; Splošna finančna pismenost in poznavanje zavarovalništva*. Pridobljeno 25. novembra 2021 iz https://www.zav-zdruzenje.si/wp-content/uploads/2019/06/SZZ_Finan%C4%8Dna-pismenost_PORO%C4%8CILO_za-objavo.pdf
  29. Slovensko zavarovalno združenje. (2021). *O Projektu*. Pridobljeno 20. novembra 2021 iz <https://lajfjeigratveganja.si/o-projektu/>
  30. STAkrog. (2021, 18. april). *Slovensko zavarovalno združenje s projektom finančnega opismenjevanja mladih*. Pridobljeno 20. novembra 2021 iz <https://krog.sta.si/2890743/slovensko-zavarovalno-zdruzenje-s-projektom-financnega-opismenjevanja-mladih>
  31. Statistični urad Republike Slovenije – SURS. (brez datuma). *Mednarodni dan mladih*. Pridobljeno 25. februarja 2021 iz <https://www.stat.si/> <https://www.stat.si/statweb/News/Index/8999>

32. Strgar, S. (2021, 4. marec). *Nacionalno tekmovanje Evropski denarni kviz*. Pridobljeno 19. novembra 2021 iz <https://www.osams.si/2021/03/04/nacionalno-tekmovanje-evropski-denarni-kviz-4-3-2021/>
33. Šterman Ivančič, K., Vrabič, V., Barič Moder A., Müller B., Oblak M., Drobnič Vidic A., Magajna, Z., Vinkler, J. & Dukič, D. (2013). *Izhodišča merjenja finančne pismenosti v raziskavi PISA 2012 s primeri nalog*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
34. Štraus, M., Šterman Ivančič, K. & Štigl, S. (2013, 3. december). *OECD, PISA 2012, Program mednarodne primerjave dosežkov učencev PISA*. Pridobljeno 24. oktobra 2021 iz <https://www.pei.si/wp-content/uploads/2018/12/PISA-2012-Povzetek-rezultatov-SLO.pdf>
35. Trunk, A., Dermol, V. & Trunk Širca, N. (2016). *Finančna pismenost med mladimi: vloga bank pri izobraževanju in usposabljanju*. Celje: Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije.
36. Turk, U. (2016). *Finančna pismenost Slovencev, starih od 20 do 45 let*, magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
37. Widdowson, D. & Hailwood, K. (2007). *Financial literacy and its role in promoting a sound*. Pridobljeno 25. januarja 2022 iz <https://www.rbnz.govt.nz/-/media/ReserveBank/Files/Publications/Bulletins/2007/2007jun70-2.pdf#page=37>
38. Zadavec Capriolo, S., Žibart, A. & Markič Simoneti, V. (2018, december). *Aktivnosti Združenja bank Slovenije na področju finančnega opismenjevanja*. Pridobljeno 25. novembra 2021 iz <https://www.bsi.si/placila-in-infrastruktura/nacionalni-svet-za-placila/e-novice/e-novice-nacionalnega-sveta-za-placila-december-2018/aktivnosti-zdruzenja-bank-slovenije-na-podrocju-financnega-opismenjevanja>